

P. STRMŠEK:

Kartograf Blaž Kocén.

(1821—1871)

Ponikva ob južni železnici slovi med nami kot rojstni kraj velikega slovenskega rodoljuba, škofa Antona Martina Slomška (1800—1862). Z začudenjem pa šele zve navadno slovenski svet, da je na Ponikvi doma tudi sloveči kartograf *Blaž Kocén*. Po vseh avstrijskih šolah so rabili nad pol stoletja Kocénove atlante (zemljevide) in tako je postalo Kocénovo ime znano in slavno tudi pri tistih, ki Slomškovega imena niso niti slišali. Kocénovo delovanje največ zunaj slovenskih pokrajin je provzročilo, da ga mi tako malo poznamo, da ga tako malokdo šteje med najiminitnejše sinove našega naroda.

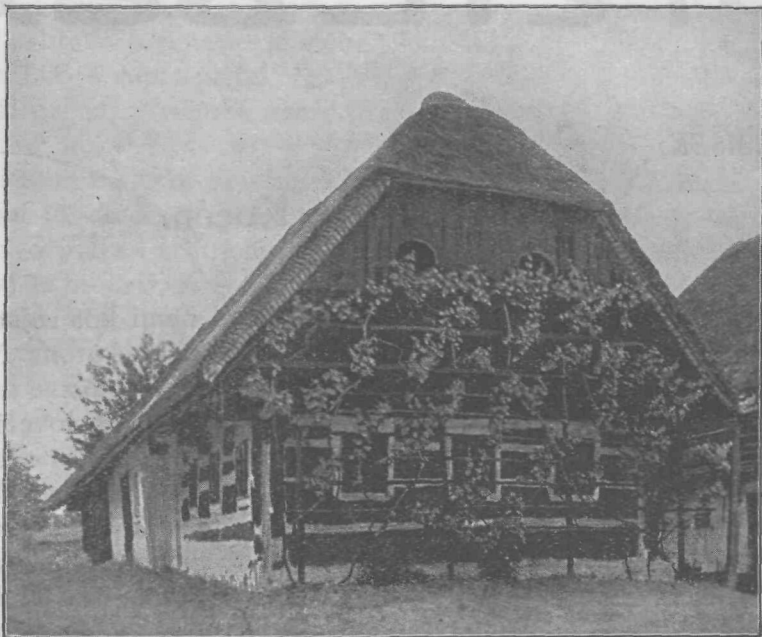
Rodil se je bil dne 24. januarja 1821 v majhni, borni kočici, ki stoji med drugimi kočicami in hišami Hotunjega, vasi, ki jo zagledaš na desni strani, če se voziš iz Maribora, med gostim drevjem na vrhu hribčka, tik preden prideš do železniške postaje Ponikva. Otroška leta so mu tekla v dobi po velikih dogodkih: povsod so govorili o francoskih vojnah, o velikem Napoleonu in o njegovem propadu in njegovi smrti. Gotovo je že v otroških letih v duhu pohitel Kocén za pripovedovalcem v daljne tuje dežele in tako dobil prvič zanimanje za zemljepisje.

* * *

S trinajstimi leti je prišel na celjsko gimnazijo, ki pa je štela takrat šele šest razredov, tako da je moral Kocén v sedmi in osmi razred v Gradec, odtod pa je odšel v bogoslovnico v Celovec. V

Celovcu je bila takrat skupna bogoslovnica za krško in lavantinsko škofijo. Dne 1. avgusta 1845 je bil Blaž Kocén posvečen za duhovnika v Št. Andražu, na takratnem sedežu lavantinskega škofijstva. Nato je bil kaplan v Št. Rupertu nad Laškim, v Šoštanju in Rogatcu.

Med tem časom pa so povečali število razredov pri gimnazijah in tako potrebovali večje število učnih oseb. Med takratno duhovščino je bilo tudi več mož, ki so se pečali z znanstvenimi raziskavanji. Eden izmed njih je bil Blaž Kocén. Vlada ga je pozvala, naj postane učitelj na gimnaziji v Celju. Poučeval je pa le kot namestni učitelj. Da bi napravil izpite, je šel na Dunaj ter po enoletnem študiranju

Kocénova rojstna hiša

napravil profesorski izpit iz prirodnoslovnih ved z odliko. Potem je dobil mesto profesorja na gimnaziji v Ljubljani. Kmalu pa je bil premeščen na gimnazijo v Gorico. Pa tudi tukaj ni ostal, temveč je prišel leta 1858. na gimnazijo v Olomuc na Moravskem, kjer je ostal do leta 1870., ko je nastopil zaradi bolezni dopust, s katerega se ni več vrnil, zakaj umrl je že 29. maja 1871, star šele 50 let. Pokopan leži na Herzalskem pokopališču na Dunaju.

To je bilo njegovo življenje. Vse važnejše pa je bilo njegovo delovanje. Že kot kaplan se je zanimal za znanost, zakaj sicer bi ga naučna uprava ne vabila za profesorja; pozneje kot učitelj pa se je ugloбил v znanstvena raziskavanja, v prvi vrsti v zemljepisne študije. Največji

pomen pa je dosegel s tem, da je podal svojim sodobnikom celo vrsto zemljepisnih kart in atlantov.

Najodličnejši geografi ali zemljepisci od najstarejših časov sem so se trudili, kako bi najbolje narisali zemljevide. Tako se je vglobil v kartografijo tudi naš Kocén.

V Avstriji so takrat uporabljali atlante, ki so jih bili narisali kartografi v Nemčiji. V vsej Avstriji torej ni bilo učenjaka, ki bi si upal prevzeti tako delo. Šele Blaž Kocén se ga je lotil ter izdal 1860. leta atlant za osnovne šole, tri leta pozneje pa atlant za srednje šole, ki ga rabijo v naših šolah še sedaj v 42., seveda predelani izdaji. In v tem tiči njegova največja zasluga! Prvi kartograf bivše avstrijske države je bil naš rojak, Ponkovičan Blaž Kocén.

Mnogo drugih kart in znamenitih spisov je Kocén še izdal, pa bodi dovolj, če omenimo, da je Kocén narisal še stenske zemljevide avstrijskih dežel, med njimi tudi na eni karti vse pokrajine, v katerih prebivajo Slovenci.

In s tem pridemo k vprašanju, če se je Kocén zavedal svoje narodnosti. Da se ni sramoval svojih rojakov Slovencev, je pokazal pač sam najbolje s svojimi deli: z že prej omenjeno karto Slovenije. Avstrijska vlada nam take karte do svojega propada ni dovolila, Kocén pa jo je že leta 1863. izdal, seveda ne pod imenom Slovenije, temveč le kot Istro, Goriško, Kranjsko, Spodnje Štajersko in Spodnje Koroško, tako torej, da so bile na tem zemljevidu razen Prekmurja vse pokrajine, kjer prebivajo Slovenci. — Na karti avstrijskih Alp pa je označil kraje z nemškimi in slovenskimi imeni, česar ni storil niti na Češkem, seveda tudi ne na zemljevidu kake druge dežele. Edino slovenska imena je sprejel na zemljevid!

Iz vsega tega vidimo, da stoji tudi v tem pogledu Kocén pred nami kot značaj, in zato je bila le dolžnost, da so se njegovi rojaki spomnili stoletnice njegovega rojstva in petdesetletnice njegove smrti ter vzdali spominsko ploščo v večinoma leseno in s slamo krito Kocénovo rojstno hišico.

Dne 7. avgusta 1921 so se zbrale velike množice naroda, da so bile priča, ko se je odkrila Kocénova plošča. Ganljivo je bilo videti toliko ponosnega in trdnega kmetiškega ljudstva pred ponižno bajtico, ki pa je pričala, da naše najboljše može

vse mati kmetska je zibala,
iz kmetskih so izšli domov!